

Rola państwa w gospodarce

20 lat Fundacji CBOS 1997–2017

Od 11 kwietnia 1997 r., od wejścia w życie ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o fundacji Centrum Badania Opinii Społecznej, **CBOS DZIAŁA JAKO FUNDACJA.**

Dwadzieścia lat w życiu politycznym, społecznym i w życiu fundacji to dużo. Wiele się przez ten czas zdarzyło.

CBOS ZREALIZOWAŁ

836

badań

REZULTATY BADAŃ STATUTOWYCH UDOSTĘPNILIŚMY
SPOŁECZEŃSTWU, MEDIOM, INSTYTUCJOM PUBLICZNYM
I ORGANOM PAŃSTWOWYM W POSTACI

3735

komunikatów

PRACOWAŁO DLA NAS

3600

ankieterów

PRZEBADALIŚMY PONAD

1 000 000

respondentów

Naszym czytelnikom, naszym respondentom i sobie życzymy kolejnych lat owocnych i inspirujących badań, upowszechniania płynącej z nich wiedzy o społeczeństwie, a także popularyzacji dorobku fundacji CBOS.

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Z badań przeprowadzanych przez CBOS od połowy lat dziewięćdziesiątych wynika, że Polacy niezmiennie w większości uważają, iż państwo powinno zapewniać obywatelom wysoki poziom świadczeń społecznych, spełniać funkcje redystrybucyjne oraz odgrywać aktywną rolę w gospodarce. W ostatnich latach odnotowujemy jednak pewne nasilenie postaw liberalnych, związane prawdopodobnie ze wzrostem zamożności społeczeństwa i malejącym bezrobociem¹. W naszym ostatnim sondażu² pogłęбилиśmy problematykę dotyczącą relacji państwo-gospodarka. Zapytaliśmy o jego rolę w gospodarce: czy państwo powinno być w tej dziedzinie aktywne czy raczej powinno minimalizować zakres swojej ingerencji. Interesowały nas również oczekiwania co do głównych, priorytetowych sposobów oddziaływania na gospodarkę – co przede wszystkim państwo powinno robić w sferze gospodarki. Badaliśmy także opinie na temat udziału kapitału zagranicznego w naszej gospodarce – czy, zdaniem respondentów, udział ten jest zbyt duży, czy może nie jest to istotne, gdyż, według nich, kapitał nie ma narodowości.

ILE PAŃSTWA W GOSPODARCE?

Ponad połowa badanych jest zdania, że państwo powinno odgrywać aktywną rolę w gospodarce, a co trzeci wyraża bardziej liberalne stanowisko, twierdząc, że im mniej państwa w gospodarce, tym lepiej. Opinie na ten temat w największym stopniu zależne są od preferencji partyjnych i poglądów politycznych. Za aktywną rolę państwa w gospodarce częściej niż pozostali opowiadają się respondenci identyfikujący się z prawicą, a w potencjalnych elektoratach partyjnych – zwolennicy PiS, w drugiej zaś kolejności – sympatycy ruchu Kukiz'15. Co interesujące, bardziej liberalne poglądy na gospodarkę najczęściej deklarują identyfikujący się z lewicą, a w drugiej kolejności – respondenci o centrowych poglądach politycznych. W elektoratach partyjnych to ponadprzeciętnie często zwolennicy Nowoczesnej oraz PO.

¹ Zob. komunikat CBOS „Elektoraty partyjne – charakterystyka poglądów”, czerwiec 2016 (oprac. B. Roguska).

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (328) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganym komputerowo (CAPI) w dniach 7–14 września 2017 roku na liczącej 985 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

RYS. 1. Zakres ingerencji państwa w gospodarkę

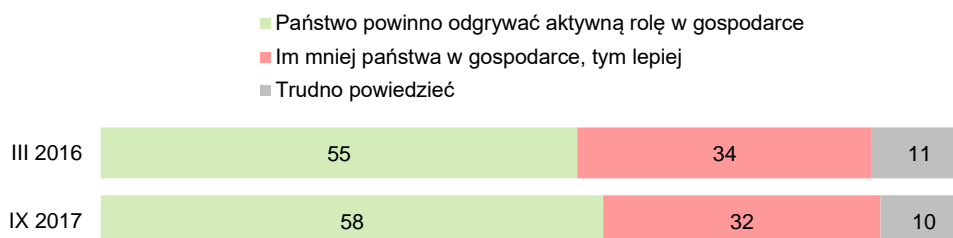

TABELA 1

Potencjalne elektoraty*	Która z opinii jest bliższa Pana(i) poglądom?		
	Państwo powinno odgrywać aktywną rolę w gospodarce	Im mniej państwa, tym lepiej	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Prawo i Sprawiedliwość (wraz z Solidarną Polską i Polską Razem)	77	16	8
Kukiz'15	65	31	4
Platforma Obywatelska	44	50	6
Nowoczesna**	42	59	0
Niezdecydowani, czy wziąć udział w wyborach	57	24	19
Niezamierzający brać udziału w wyborach	53	36	12

* Określone na podstawie deklaracji głosowania w ewentualnych wyborach parlamentarnych

** Dane dotyczące tego elektoratu należy traktować z ostrożnością ze względu na niewielką jego liczebność w próbie

Biorąc pod uwagę inne charakterystyki społeczno-demograficzne można zauważyć, że za jak najmniejszym udziałem państwa w gospodarce relatywnie częściej niż pozostali opowiadają się badani lepiej wykształceni, znajdujący się w lepszej sytuacji materialnej oraz mieszkający w największych miastach. We wszystkich tych grupach wyraźnie przeważają jednak respondenci opowiadający się za aktywną rolą państwa w gospodarce. Ponadto częściej niż inni postulują ją w szczególności mieszkańcy wsi, respondenci w wykształceniu zasadniczym zawodowym oraz ankietowani znajdujący się w trudniejszym położeniu materialnym. Liberalne poglądy na gospodarkę wyraźnie częściej cechują mężczyzn niż kobiety, które nieco częściej opowiadają się za aktywną rolą państwa w gospodarce, częściej też nie mają wyrobionej opinii w tej sprawie.

SPOSOBY ODDZIAŁYWANIA

Niezależnie od ogólnych opinii na temat roli państwa w gospodarce, interesowało nas, co w odczuciu badanych państwo powinno robić w tej sferze przede wszystkim, jakiego typu działania podejmować. Zadaliśmy w tym celu pytanie otwarte, na które respondenci samodzielnie formułowali odpowiedzi – następnie zostały one pogrupowane w szersze kategorie. Badani udzielali rozmaitych odpowiedzi, o różnym stopniu ogólności, jednak zdecydowana większość z nich (79%) miała sprecyzowane zdanie na ten temat. W odczuciu respondentów bardzo ważnym obszarem oddziaływania państwa na gospodarkę jest wspieranie przedsiębiorczości (20%). Niektórzy w tym kontekście mówili o firmach ogólnie (12%), inni podkreślali, że państwo powinno wspierać przede wszystkim małe i średnie przedsiębiorstwa (7%), jeszcze inni postulowali wspieranie głównie polskich firm (2%). Ankietowani mówili ogólnie o stymulowaniu przedsiębiorczości bądź też wymieniali jakieś szczegółowe rozwiązania – ograniczanie biurokracji, ułatwienia w zakładaniu firm, tańsze kredyty dla rozpoczynających działalność gospodarzą. Niektórzy postulowali wprowadzenie rozwiązań mających bezpośredni związek z rozwojem przedsiębiorczości, lecz dotyczących również innych sfer, np. obniżenia podatków – przy czym najczęściej wymienianym rodzajem podatku był VAT (6%), uproszczenia prawa gospodarczego i systemu podatkowego, a jednocześnie spowodowania, by funkcjonujące przepisy nie zmieniały się często i były bardziej przewidywalne (4%). Rozwiązania te dotyczą także rozwoju inwestycji, które wymieniło 4% badanych. Po części z kwestiami inwestycji wiązały się również wypowiedzi respondentów odnoszące się do wzmacniania i wspierania przemysłu (1%), a także rozbudowy i dbałości o infrastrukturę (2%).

Zdaniem relatywnie wielu badanych do priorytetowych zadań państwa w sferze gospodarki należy przeciwdziałanie bezrobociu (11%) oraz – ogólnie – dbanie o rozwój gospodarczy, dobry stan finansów publicznych, niski deficyt, stwarzanie dobrych ram dla funkcjonowania gospodarki (11%).

Pojawiały się też wypowiedzi nawiązujące do wzmacniania polskiego kapitału (7%), niektórzy postulowali promocję polskich produktów, inni działania zapobiegające wyprowadzaniu zysków poza granice naszego kraju, odkupywanie zagranicznych przedsiębiorstw działających w Polsce, a także niewyprzedawanie polskich przedsiębiorstw. Część badanych argumentowała, że państwo powinno kontrolować kluczowe, strategiczne obszary gospodarki, wśród których wymieniane były m.in. obronność, transport, energetyka, a także pewne gałęzie przemysłu i sektor bankowy.

Niektórzy respondenci wyrażali oczekiwanie, żeby ingerencja państwa w gospodarkę została ograniczona do minimum, stojąc na stanowisku, że „państwo ma przede wszystkim nie przeszkadzać” w tej sferze, a także formułując postulaty, aby „nie mieszać polityki i gospodarki” (6%).

Wśród innych dosyć ogólnych postulatów pojawiły się oczekiwania, żeby państwo dbało o obywateli, aby ludziom żyło się dobrze, aby w kraju był dobrobyt (5%). Inni definiując rolę państwa w gospodarce wyrażali opinię, że powinno ono przede wszystkim kontrolować i koordynować różne obszary gospodarki (3%). Pojawiały się także oczekiwania związane z przeciwdziałaniem oszustwom

podatkowym (w szczególności wymieniane były wyłączenia VAT) i wszelkim nadużyciom gospodarczym oraz ze ściganiem nieprawidłowości i uszczelnianiem systemu podatkowego (3%).

Z kolei wśród szczegółowych rozwiązań wymieniane były takie postulaty jak: wspieranie rolnictwa (ustabilizowanie cen w rolnictwie, wprowadzenie cen minimalnych – 5%), wyższe zarobki, renty i emerytury, podniesienie płacy minimalnej (4%), dbałość o dobre umowy handlowe, stwarzanie odpowiednich ram prawnych dla kontaktów handlowych z innymi krajami, wspieranie eksportu (4%) oraz innowacyjności i rozwoju nowych technologii (2%). Niektórzy respondenci zwracali uwagę na sytuację osób młodych w naszym kraju, argumentując, że państwo powinno stworzyć jakieś rozwiązania adresowane do tej właśnie grupy, aby przeciwdziałać ich emigracji (1%).

Pojawiały się również postulaty dotyczące wsparcia osób najbardziej potrzebujących – biednych, niepełnosprawnych, znajdujących się w trudnej sytuacji (2%), a także oczekiwania związane z poprawą sytuacji w służbie zdrowia i szkolnictwie (2%).

Co przede wszystkim państwo powinno robić w sferze gospodarki?

Wspierać przedsiębiorczość – ogólnie	12%	
Wspierać małe i średnie firmy	7%	20%
Wspierać polskie firmy	2%	
Przeciwdziałać bezrobociu		11%
Dbać o rozwój gospodarczy, stwarzać dobre ramy dla funkcjonowania gospodarki		11%
Wspierać polski kapitał, nie wyprowadzać zysków za granicę	3%	
Odkupować majątek sprzedany, utracony	1%	7%
Nie wyprzedawać polskich firm	1%	
Kontrolować strategiczne gałęzie gospodarki	2%	
Obniżyć podatki		6%
Nie przeszkadzać, minimalizować ingerencję w gospodarkę		6%
Dbać o obywateli, aby ludziom żyło się lepiej, dbać o dobrobyt		5%
Wspierać rolnictwo		5%
Dbać o wyższe zarobki, podnieść płacę minimalną		4%
Wspierać, przyciągać inwestycje	3%	
Wspierać inwestycje zagraniczne	1%	4%
Wspierać inwestycje krajowe	1%	
Wprowadzać proste, przewidywalne prawo		4%
Wspierać eksport	1%	4%
Zabiegać o dobre umowy handlowe, dobre relacje z innymi krajami	3%	
Przeciwdziałać oszustwom i ścigać nadużycia		3%
Kontrolować i koordynować różne obszary gospodarki		3%
Wspierać innowacyjność i rozwój nowych technologii		2%
Przeciwdziałać ubóstwu, chronić najsłabszych – biednych, niepełnosprawnych, znajdujących się w trudnej sytuacji		2%
Poprawiać sytuację w służbie zdrowia i szkolnictwie		2%
Dbać o rozwój infrastruktury		2%
Wspierać młodych		1%
Wspierać przemysł		1%
Inne odpowiedzi		3%
Trudno powiedzieć		21%

Wyniki nie sumują się do 100%, bo respondenci mogli podać więcej niż jedną odpowiedź.

Przedstawiliśmy badanym również listę ośmiu sposobów oddziaływania państwa na gospodarkę i poprosiliśmy o wskazanie maksymalnie trzech z nich, w które państwo powinno angażować się najbardziej. Z udzielonych odpowiedzi wynika, podobnie jak w przypadku pytania otwartego, że państwo powinno przede wszystkim wspierać przedsiębiorczość (62%) oraz angażować się w zwalczanie bezrobocia (60%). Dla blisko połowy respondentów (48%) kluczowym obszarem powinno być wspieranie innowacyjności i rozwoju nowych technologii. Trzech na dziesięciu ankietowanych uważa, że państwo powinno angażować się głównie w rozwijanie dużych inwestycji państwowych (30%) oraz przyciąganie i wspieranie inwestycji zagranicznych w Polsce (29%). Relatywnie niewielu jest zdania, że te działania powinny koncentrować się na repolonizacji, odkupywaniu zagranicznych przedsiębiorstw działających w Polsce (18%) bądź też na pobudzaniu popytu i konsumpcji (15%). Jedynie nieliczni zaliczają dalszą prywatyzację do priorytetowych obszarów oddziaływania państwa na gospodarkę (5%).

CBOS

RYS. 2. Proszę spojrzeć na poniższą listę i wskazać te działania w sferze gospodarki, w które państwo obecnie powinno angażować się przede wszystkim. Proszę wybrać maksymalnie trzy odpowiedzi.

RYS. 3. Proszę spojrzeć na poniższą listę i wskazać te działania w sferze gospodarki, w które państwo obecnie powinno angażować się przede wszystkim. Proszę wybrać maksymalnie trzy odpowiedzi.

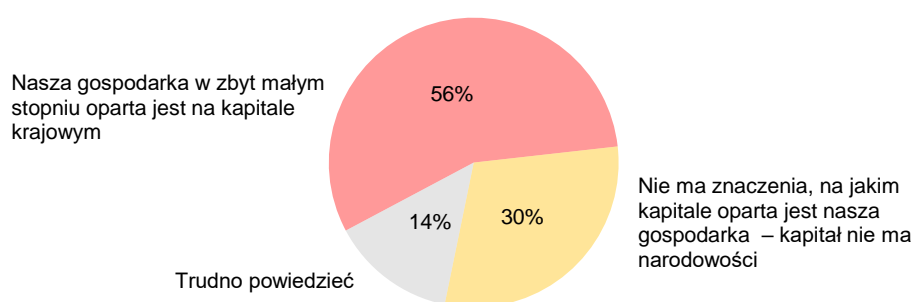
Warto zwrócić uwagę na różnice w odpowiedziach na to pytanie między badanymi uważającymi, że państwo powinno odgrywać aktywną rolę w gospodarce, a opowiadającymi się za jak najmniejszym jego udziałem w tej sferze. Respondenci deklarujący, że państwo powinno pełnić aktywną rolę, częściej niż ci o liberalnych poglądach uważają, że państwo powinno angażować się w zwalczanie bezrobocia, rozwijanie dużych inwestycji państwowych, a także w repolonizację przedsiębiorstw. Z kolei zwolennicy jak najmniejszej ingerencji państwa w procesy rynkowe częściej są zdania, że rolą państwa w sferze gospodarki jest przede wszystkim wspieranie innowacyjności, przedsiębiorczości oraz przyciąganie i wspieranie inwestycji zagranicznych.

CZY KAPITAŁ MA NARODOWOŚĆ?

Ponad połowa badanych (56%) jest zdania, że nasza gospodarka w zbyt małym stopniu oparta jest na kapitale krajowym, a trzech na dziesięciu wyraża przekonanie, że nie ma znaczenia, na jakim kapitale oparta jest nasza gospodarka, gdyż nie ma on narodowości.

CBOS

RYS. 4. Która z opinii jest bliższa Pana(i) poglądom?

Postrzeganie tej kwestii, podobnie jak roli państwa w gospodarce, w znacznej mierze zależy od preferencji partyjnych i poglądów politycznych. Opinie o zbyt małym udziale kapitału krajowego w naszej gospodarce idą w parze z prawicowymi identyfikacjami politycznymi, a w potencjalnych elektoratach partyjnych – z poparciem udzielanym PiS oraz ruchowi Kukiz'15. Natomiast przekonanie, że kapitał nie ma narodowości, częściej niż pozostali deklarują respondenci utożsamiający się z lewicą, a w elektoratach – zwolennicy Nowoczesnej i PO.

TABELA 2

Potencjalne elektoraty*	Która z opinii jest bliższa Pana(i) poglądom?		
	Nasza gospodarka w zbyt małym stopniu oparta jest na kapitale krajowym	Nie ma znaczenia, na jakim kapitale oparta jest nasza gospodarka – kapitał nie ma narodowości	Trudno powiedzieć
w procentach			
Prawo i Sprawiedliwość (wraz z Solidarną Polską i Polską Razem)	74	17	9
Kukiz'15	65	21	14
Platforma Obywatelska	37	47	16
Nowoczesna**	33	55	12
Niezdecydowani, czy wziąć udział w wyborach	49	33	18
Niezamierzający brać udziału w wyborach	52	32	16

* Określone na podstawie deklaracji głosowania w ewentualnych wyborach parlamentarnych

** Dane dotyczące tego elektoratu należy traktować z ostrożnością ze względu na niewielką jego liczebność w próbie

Z analizy zróżnicowań społeczno-demograficznych wynika, że ponadprzeciętnie często przekonanie, iż kapitał nie ma narodowości, wyrażają badani lepiej wykształceni, znajdujący się w lepszym położeniu materialnym, częściej mężczyźni niż kobiety.

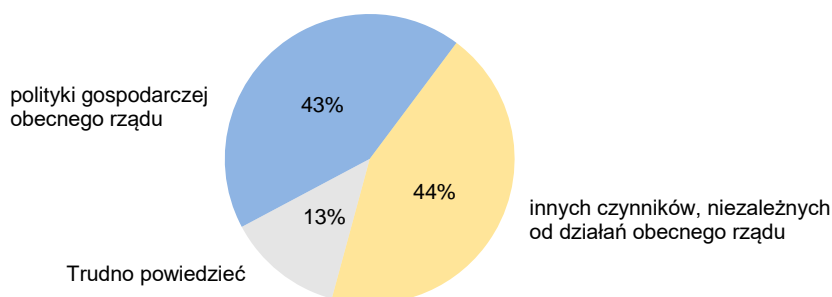
Przekonanie, że nasza gospodarka w zbyt małym stopniu oparta jest na kapitale krajowym, koresponduje z poglądem, że państwo powinno odgrywać aktywną rolę w gospodarce. Większość badanych uważających, że nasza gospodarka w zbyt małym stopniu oparta jest na kapitale krajowym (71%), postuluje aktywną rolę państwa w gospodarce. Z kolei ponad połowa nieprzywiązujących znaczenia do pochodzenia kapitału (53%) opowiada się za minimalizowaniem ingerencji państwa w procesy rynkowe.

DIAGNOZA OBECNEJ SYTUACJI

Wartości wielu wskaźników makroekonomicznych pozwalają mówić o dobrym stanie naszej gospodarki. Opinie respondentów w kwestii, czy jest to zasługa obecnego rządu czy też innych czynników, niezależnych od działań obecnego rządu, są w tym względzie podzielone, praktycznie po równo (43% wobec 44%). Relatywnie niewielu nie ma wyrobionego zdania w tej sprawie (13%).

CBOS

RYS. 5. Wielu ekonomistów pozytywnie ocenia obecny stan polskiej gospodarki. Czy, Pana(i) zdaniem, jest to wynik przede wszystkim:

Poglądy na ten temat są silnie uwarunkowane poglądami politycznymi oraz preferencjami partyjnymi. Zdecydowana większość wyborców PiS i ponad połowa zwolenników ruchu Kukiz'15 uważa, że obecna dobra sytuacja gospodarcza jest przede wszystkim wynikiem polityki gospodarczej rządu. Z kolei ogromna większość sympatyków PO i Nowoczesnej przypisuje ją innym czynnikom, niezależnym od działań gabinetu Beaty Szydło. Natomiast poglądy niezamierzających głosować i niezdecydowanych co do swojego udziału w wyborach są w tym względzie podzielone. Uwzględniając

poglądy polityczne określone na osi lewica–centrum–prawica można zauważyć, że najczęściej obecną sytuację gospodarczą z polityką rządu wiążą identyfikujący się z prawicą, natomiast utożsamiający się z lewicą częściej niż pozostali pozytywny stan gospodarki przypisują innym czynnikom.

TABELA 3

Potencjalne elektoraty*	Wielu ekonomistów pozytywnie ocenia obecny stan polskiej gospodarki. Czy, Pana(i) zdaniem, jest to wynik przede wszystkim:		
	polityki gospodarczej obecnego rządu	innych czynników, niezależnych od działań obecnego rządu	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Prawo i Sprawiedliwość (wraz z Solidarną Polską i Polską Razem)	75	15	10
Kukiz'15	53	38	9
Platforma Obywatelska	16	80	4
Nowoczesna**	10	81	9
Niezdecydowani, czy wziąć udział w wyborach	39	43	18
Niezamierzający brać udziału w wyborach	36	44	20

* Określone na podstawie deklaracji głosowania w ewentualnych wyborach parlamentarnych

** Dane dotyczące tego elektoratu należy traktować z ostrożnością ze względu na niewielką jego liczebność w próbie

Poza poglądami politycznymi i preferencjami partyjnymi opinie na ten temat w pewnej mierze różnicuje wiek, wykształcenie oraz wielkość miejscowości zamieszkania. Ankietowani powyżej 45 roku życia, badani z wykształceniem co najwyżej średnim, a także mieszkańcy wsi oraz miast od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców częściej niż pozostali pozytywny stan naszej gospodarki przypisują działaniom obecnego rządu. Z kolei ankietowani w wieku 25–34 lata, mieszkańcy największych miast oraz absolwenci wyższych uczelni ponadprzeciętnie często uważają, że stan ten jest wynikiem innych czynników.

Ponad połowa badanych opowiada się za aktywną rolą państwa w gospodarce, a do najważniejszych sposobów oddziaływania na gospodarkę ankietowani zaliczają: wspieranie przedsiębiorczości, przeciwdziałanie bezrobociu, stwarzanie dobrych ram prawnych dla funkcjonowania gospodarki, dbanie o rozwój gospodarczy i finanse publiczne. Ponad połowa respondentów uważa, że nasza gospodarka w zbyt małym stopniu oparta jest na kapitale krajowym, a opinie te idą w parze poglądem, że państwo powinno odgrywać aktywną rolę w gospodarce.

Poglądy na temat roli państwa w gospodarce w znacznej mierze zależne są od poglądów politycznych i preferencji partyjnych. Zwolennicy PiS i ruchu Kukiz'15 w większości uważają, że państwo powinno pełnić aktywną rolę w gospodarce oraz że kapitał ma narodowość. Natomiast wśród zwolenników PO i Nowoczesnej przeważa przekonanie, że im mniej ingerencji państwa w gospodarkę, tym lepiej oraz że kapitał nie ma narodowości. Zupełnie inaczej elektoraty największych ugrupowań politycznych

postrzegają też źródła obecnej sytuacji gospodarczej. Dla większości wyborców PiS i zwolenników ruchu Kukiz'15 to głównie zasługa polityki gospodarczej obecnego rządu. Natomiast sympatycy PO i Nowoczesnej najczęściej są zdania, że jest to przede wszystkim wynik wpływu innych czynników, niezależnych od działań obecnego rządu.

Opracowała

Małgorzata Omyła-Rudzka